

« zurück blättern vor »

SZYNA subst. f., ab 1391; auch *szena*. **1)** ‘Metallreifen um ein Wagenrad oder an Schlittenkufen’ – ‘metalowa obręcz na koło wozu’: 1391 AcCas 265, STP <Pro> *ferrimentis* *ulg. schin dedimus XIII grossos*. o 1393 MMAe XV 157, STP *Pro ferrimentis circumferencialibus curruum rotarum dictis scheny I marcam*. o 1461 AKH XI 485, STP *Emi unum currum ferri al. schin super rotas currus*. o 1538 KłosAlg G, SPXVI 1. *Woz żelaza: ma 24 Szym*. o 1544 LibMal 78v, SPXVI *Kthorego [wozu] częszcz tho yesth 12 schen fzyofarzevi [...] przedał*. o 1588 GostGosp 164, SPXVI *przed się kowal powiada / że wyrobił szynę*. o 1643 Arch. 3 62, L *Żelazo, którym okotek u koła okuty bywa, zowią szynami*. o [LBel.] (†1861) 1880 Chodź.Pisma II 358, DOR *Szyna na kole pękla*. – STP, SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR (przestarz. gw.). **2)** ‘Balken, Stange, die als Führungsleiste oder Teil einer Konstruktion verwendet wird’ – ‘belka, pręt służące jako prowadnica lub element konstrukcyjny’: 1488 AcLubl VI, STP *Lamina al. szyny*. o (†1611) 1613 Syr.Ziel. 87, L *Na mękach świecami albo rozpalonemi blachami i szynami żelaznemi palą*. o (1658) 1769 Fr.Ad. 81, L *Kiedy się rozgrzeie szyna, rób z niey gwoźdź, póki nie zaftygnie*. o 1781–1782 Kluk Kop. 2 222, L *Wytopione z kruszców żelazo w hamerniach przerabia się na szyny, sztaby etc*. o 1841 Łab., SW *S[[zyna]]*, najpospolitsza postać wyrobu żelaznego fryszerek i pudlingarni, na rozmaite następnie użytki przekształcona. o 1949 Wiedza 396 s. 32, DOR *Zadaniem rozdzielni jest z jednej strony zbieranie wytwarzanej przez generatory energii na tzw. szynach zbiorczych, z drugiej – rozdzielanie jej między wychodzące z rozdzielni linie elektryczne*. o 1950 Kołak.Towarozn. 85, DOR *Skoroszyt jest to teczka wykonana z kartonu kolorowego, z przymocowaną wewnątrz długą lub krótką szyną z zasuwkami i wąsem metalowym do umacniania papierów*. – STP, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. **3)** ‘langer Stahlbalken, -barren aus dem Eisenbahn- und Straßenbahngleise angefertigt werden; eine von zwei Reihen solcher Stahlbalken, die ein Eisen- oder Straßenbahngleis bilden usw.’ – ‘stalowa belka będąca częścią jednego z dwu ciągów tworzących tory kolejowe, tramwajowe itp., jeden z dwu ciągów takich belek tworzących tory kolejowe, tramwajowe itp.’: 1891 Kosiak.Bud. 338, DOR *Rozpościerał się plant żółty, szeroki, przecięty równoległymi, prostymi liniami szyn, na których stały wagony towarowe*. – Sw (kol.), DOR. **4)** ‘Bezeichnung medizinischer Geräte: Gerät zum Stilllegen gebrochener Gliedmaßen; Zahnsperre’ – ‘nazwa przyrządów medycznych: służących do unieruchamiania złamanych kończyn lub prostowania nieprawidłowego zgryzu zębów’: (1943) 1946 Meis.Żąd. 184, DOR *Lewą rękę miał w szynie, zgiętą w łokciu, grubo zabandażowaną, odstawioną poziomo*. – Sw (chir.

den.), DOR (med.). ◊ **Var:** *szena* subst. f., 1393 MMAe XV 157, STP ◊ [LBel.] 1544 LibMal 78v, SPXVI – STP, SPXVI; *szyna* subst. f., 1391 AcCas 265, STP – STP, SPXVI, MACZ, CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. ◊ **Etym: 1)** mhd. *schine* subst. f., ‘schmale Metall- oder Holzplatte, -streifen’, LEX. **2)** nhd. *Schiene* subst. f., ‘Eisenstück, Bauteil für Bahngleise’, GRI. ◊ **Der:** *szynka* subst. f., ‘Arm- oder Beinharnisch’, 1458 MMAe XVI nr 544, STP; *szynowy* adj., 1782 Os.Zel. 4, L, zuerst geb. L; *szyniak* subst. m., ‘Nagel zum Befestigen von Eisenbahnschienen’, zuerst geb. SW. ❖ Die Ableitung *szyniak* war noch 1929 bekannt: Die Inhaltsangabe bei SPA 1929 (s.o.) ist, im Gegensatz zu SW, ganz präzise.

« zurück blättern vor »